

ดอกไม้กระดาษ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ดอกไม้ ถ้าเป็นดอกไม้ปกติดอกไม้ธรรมดาเนี่ย เยอะแยะเลย ตั้งไว้มันก็สวยงามมากเลย แล้วพอมีดอกไม้กระดาษมา พอมาดึงเข้าไปมันสวยกว่าอีก แต่มันสวยกว่าเพราะมันดีกว่า แล้วคนก็เข้าใจ ดอกไม้ธรรมดาที่มันเจริญเติบโตงอกงามตามธรรมชาติของมัน แล้วมันก็ต้องเสื่อมสลายไป ชีวิตของมันก็อยู่ชั่วคราว มันเป็นตัวลักษณะอยู่ในลักษณะ เห็นชัดๆ เลย สิ่งที่มีชีวิตมันเข้ากับนามธรรม

พอทางโลกว่ามันเป็นของที่ต้องเป็นภาระความรับผิดชอบสูง ก็ทำเป็นดอกไม้กระดาษมา นี่ดอกไม้กระดาษสวยกว่าอีก เป็นเงินเป็นทองเลย สวยกว่า แต่มันเป็นกระดาษ เห็นไหม มันใช้กระดาษเข้ามาแปะ ใช้วัตถุเข้ามาแปะ มันไม่มีชีวิต ไม่มีจิตใจ มันกระดาษ พอมันกระดาษ มันไม่มีชีวิต มันไม่มีจิตใจ แต่มันเก็บรักษาไว้เพราะมันไม่เสื่อมสลาย มันไม่เป็นไตรลักษณ์ให้เห็น นี่วัตถุนิยม

วัตถุกับนามธรรม ธรรมะคือนามธรรม หัวใจเท่านั้นถึงเป็นภาชนะใส่ธรรม ถึงต้องให้เป็นดอกไม้ธรรมดา มันเกิดเอง มันแก่เองโดยธรรมชาติ มันมีชีวิตอยู่ มันเจริญงอกงามขึ้นมาตามธรรมชาติ พระกัศสปะเป็นผู้ห้วงศาสนาмаก ไปถามพระพุทธเจ้าว่า

“ทำอย่างไรศาสนาเราถึงจะเจริญอยู่มั่นคงต่อไป”

“กัศสปะ สัทธรรมปฏิรูปถ้ามีเมื่อไหร่ จะทำให้ศาสนาเราจะอ่อนแอลงไป”

เปรียบเหมือนกับเงิน ถ้าเงินมีแต่เงินแท้ๆ เงินนี้จะมีคุณค่ามากเลย ถ้ามีเงินปลอมเข้ามาทำให้คุณค่าของเงินนี้ต่ำลงๆ จนเงินปลอมอาจจะมีคุณค่าเหนือกว่าเงินจริงก็ได้ ถ้าคนไม่รู้จริงดอกไม้กระดาษก็เหมือนกัน ดอกไม้กระดาษคนจะเห็นคุณค่าของมันมาก เพราะมันเก็บรักษาง่าย

แล้วก็ทำแล้วถวาย นี่บูชาด้วยดอกไม้กระดาดหนเดียว แล้วก็ใช้ตลอดไปเลย แต่ถ้าบูชาด้วยดอกไม้
ธรรมชาติ สองสามวันต้องเปลี่ยน เสียทั้งเงิน เสียทุกอย่าง แต่มันได้คุณธรรมในหัวใจขึ้นมาไง มัน
ต้องเก็บรักษา มันจะทบเข้ามาให้เห็นว่าความแปรสภาพ ความเป็นไป เป็นภาระหน้าที่

ดอกไม้กระดาด คุณติ เอากระดาดมา กระดาดเงินกระดาดทองมาปะเข้ากับก้าน เสร็จแล้ว
ก็ปักไว้ที่นี่ มันก็จะอยู่อย่างนั้นตลอดไป สัทธรรมปฏิรูป เห็นใหม่ คิดเอง นึกเอง มันคิดแล้วมัน
จินตนาการ สบายหูกว่าของจริงอีกนะ ธรรมะคือธรรมชาติความจริง สบายหูหมายถึงว่า สบายหู
ในจินตนาการนะ สบายหูในกรงขังของกิเลส สบายหูอยู่ในความคิดของกิเลสไป กรงขังคือขั้น ๕
ความคิดในขั้น ๕ สัจชาติญาณ สัจญา จินตนาการแล้วแต่ มันเกิดขึ้นมา ประุ่งแต่ขึ้นมาจากขั้น
๕ ทั้งนั้นเลย ขั้น ๕ นี่มันครอบคลุมจิตไว้ จิตถึงความคิดในกรงขังไป สบายหูในกรงขัง เพราะ
มันสบายหูในกรงขัง มันไม่เป็นธรรมชาติ มันไม่มีความเจริญงอกงามขึ้นมาแบบดอกไม้ธรรมชาติ
มันไม่มีการงอกงามขึ้นมาแบบภาวนามยปัญญาไป

ธรรมแท้ๆ มันเกิดขึ้นมาจากทาน ทานนี้ วัตถุ เห็นใหม่ อามิสทานก็เป็นวัตถุเหมือนกัน มัน
ก็เปรียบเหมือนดอกไม้กระดาด ดอกไม้ธรรมชาติ ดอกไม้กระดาด เห็นใหม่ ถ้าดอกไม้กระดาดนี้
เป็นโลกเลย ถ้าเป็นทานเป็นเหมือนดอกไม้ธรรมชาติก็ได้ ดอกไม้จริงใจ ดอกไม้จริงมันก็เป็นวัตถุ
เห็นใหม่ แต่มันก็เข้าถึง สะเทือนถึงใจเพราะเป็นนามธรรม

นี่ทาน สีล ภาวนา สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา นักวิชาการกับนักวิชาการเข้ากัน คุณ
วิชาการกันไป อาจารย์หลวงปู่ฝั้นบอก “เวลาคุยกันนะ จนน้ำลายแตกฟอง” น้ำลายนี้แตกเลยนะ
ธรรมะนะ ธรรมสากจณา ธรรมะหมากัดกัน เกียงกันจนน้ำลายแตกฟอง จนหน้าดำหน้าแดง ลงกัน
ไม่ได้ นั่นนะ ไม่ใช่เอตมมุงกลมตุตม นี่มันเป็นคำพูด มันเป็นจินตนาการอยู่ มันไม่เกิดเป็น
ภาวนามยปัญญา

ภาวนามยปัญญามันเกิดจากธรรมแท้ๆ ใจ ธรรมแท้ๆ นี้เกิดจากใคร ธรรมแท้ๆ นี้ สุตมย
ปัญญาคือฟังจากครูบาอาจารย์มา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “เราเป็นผู้ชี้ทางเท่านั้น”
พวกผู้ประพฤติปฏิบัติต้องฟื้นขึ้นมาเองจากใจของตัวเอง นี่ภาวนามยปัญญาเกิดจากใจของตัวเอง
ธรรมก็เกิดจากใจดวงนั้นใจ ดวงที่จะมีคอบอดอยู่นั้นต้องเกิดธรรมขึ้นมา แต่ธรรมอันนี้ต้องเกิด
ขึ้นมาเป็นภาวนามยปัญญา เป็นสิ่งมีชีวิต เจริญเติบโตขึ้นมาจากหัวใจ ปัญญามันเจริญเติบโตขึ้นมา

จากสุดมยปัญญา จินตมยปัญญา แล้วภาวนามยปัญญาไม่มี ภาวนามยปัญญานี้เป็นความคิด ไม่ใช่ความคิดในกรงขัง มันถึงพื้นเลยออกไปจากดอกไม้ ทั้งดอกไม้ธรรมชาติและดอกไม้กระดาดด้วย

ดอกไม้ธรรมชาติมันยังเห็นความเจริญงอกงามของมัน ของสิ่งมีชีวิต มันยังเข้าสะท้อนถึงใจได้ ดอกไม้กระดาดนี้มันเป็นวัตถุที่มันสะท้อนถึงใจไม่ได้ มันเป็นการที่ว่าซุบมือเปิบไป เอาง่ายๆ มาถึงมาปักไว้ แล้วก็เอาบุญตลอดไปๆ บุญก็เกยไม่มีหรอก พระพุทธเจ้าสอนให้ขยันหมั่นเพียร สอนให้ภาวนา สอนให้มีความเจริญงอกงาม ให้มีการประพฤติปฏิบัติไป แต่เมื่อเปรียบไป ก็เลสมันเห็นว่าเอาชนะ ง่ายๆ เอาสะดวก เอาสิ่งที่ว่ามันไม่ต้องเปลี่ยนแปลงบ่อย ดอกไม้กระดาดเอาไปปักเลย

ความคิดก็เหมือนกัน ภาวนาให้ถึงที่สุดเถอะแล้วมันจะหยุดไปเอง ภาวนาไปนี่มันหลอกตัวเอง เห็นไหม ภาวนาไปถึงจุดหนึ่งก็เกาะติดไว้ มันต้องภาวนาต่อไป เกาะติดแล้วภาวนาต่อไป มันไม่เป็นไปตามความเป็นธรรม มันไม่เป็นภาวนามยปัญญา มันเป็นจินตนาการ มันเป็นวัตถุเหมือนกัน ถึงว่าสังขารรูป

สังขารรูปคือ ปฏิจจกันตขึ้นมาจาก ความเป็นไปเอง สิ่งที่เป็นไปเองแล้วมันจินตนาการออกมา เวลาคำพูดแปรสภาพ พูดออกมาเป็นคำพูดออกมานี้ มันยังสวยหรูเข้าไปใหญ่ สวยหรูเข้าไป แต่คนรู้จริง คนที่เคยเห็นโทษของดอกไม้กระดาด โทษของการมั่งง่าย โทษของการที่ว่าไม่ใคร่ครวญให้มันเป็นจริง นี่ดอกไม้กระดาด เราจะให้มันแปรสภาพได้อย่างไร ดอกไม้จริงสิมันเหี่ยวเฉาไป มันเนาไป นี่มันเป็นไตรลักษณ์ให้เห็นเลย มันแปรสภาพให้เห็นไง นี่อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วดอกไม้กระดาดมันคงที่อยู่ แต่สวยไป เอาความสวยงาม เอากิเลสเข้าไปเทียบธรรม ถึงเป็นสังขารรูป

ปฏิจจกันตหมายความว่า ธรรมะต้องเป็นอย่างนั้น ต้องปล่อยวางนะ เมื่อก่อนนั้นเป็นคนที่ไม่โหมมาก เป็นคนขี้โกรธ เป็นคนกินเหล้า แล้วเลิก โอ...เป็นคนดี ว่าอย่างนั้นนะ เห็นไหม นี่มันเป็นเปลือกๆ ของความคิด กดไว้เฉยๆ แต่ความเป็นจริงอันนั้นมันคิดมาจากหัวใจ โทสัคคินา โมหัคคินา ไฟคือราคะทั้งหมด เวลาโกรธข้างนอกเก็บไว้ได้ ยับยั้งความโกรธข้างนอกไว้ได้ แต่มันไปเผาอยู่ข้างใน เผาสุ่มอยู่ข้างใน แต่ถ้าเป็นการชำระกิเลส โทสัคคินา โมหัคคินา มันเป็นลูก เป็นนาง ตัณหา นางอรดี มันเป็นลูกของเจ้าวัฏจักร มันแค่ลูกมันไม่ใช่ตัวกิเลสแท้เลย ตัวกิเลสแท้คือตัวที่ไม่มีอะไรเลย แต่มันมีอยู่ คือตัวอวิชชา ตัวเจ้าวัฏจักร พลังงานที่ออกมา

อาจารย์บอกว่า “กิเลสที่ว่าแผดเผาหัวใจรุนแรงที่สุด คือโทสัคคินา กามราคะ ความหลงใหล” กามราคะกับโทสะมันจะให้ผลรุนแรงมากเลย แต่มันเกิดจากอะไร? มันเกิดจากตัวอวิชชา ตัวพลังงานตัวแรกนี้ ตัวพลังงานตัวแรกนี้มีอยู่ มันเป็นพลังงานเฉยๆ แต่พอมันเผาเข้าไปเผาเข้าไปในเชื้อ ไฟเผาป่า ป่าจะแตกมหาศาล ความร้อนจะเกิดขึ้นมากเลย ความร้อนอันนั้น ความโกรธอันนั้น มันเกิดดับจากที่มีตัวนี้ต่างหาก แล้วไปคุมความโกรธดับ ความโกรธ ความราคะอันนั้น คุมไว้ มันร้อนภายใน มันร้อนในตัวจิตนี้ไง ไอ้ตัวจิตนี้มันร้อนอยู่ แต่มันเป็นไฟสุ่มซอน ร้อนแบบมองไม่เห็น แต่ถ้าไฟสุ่มซอนตัวนี้หมด มันจะหมดได้อย่างไรในเมื่อตัวมันเองเป็นตัวกิเลส ตัวมันเองเป็นตัวที่สร้างขึ้นมา เป็นตัวเจ้าวัฏจักร เป็นตัวครอบคลุม ๓ โลกธาตุ นี้ภาวนามยปัญญา มันถึงจะเข้าไปชำระได้จริง ธรรมแท้ๆ มันต้องเป็นแบบนี้

ธรรมแท้ๆ มันต้องสืบทอดก้าวเดินขึ้นไปจากหัวใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทางให้ ชี้ทางให้ดำเนิน แต่สาวกผู้ปฏิบัติทั้งหลายต้องเป็นผู้ปฏิบัติตามขึ้นไป เห็นตามความเป็นจริงแล้วมันถึงจะยอมรับดอกไม้กระดาดไม่ได้ จะเห็นความแยกออกกระหว่างรูปธรรมกับนามธรรมชัดเจนมากเลย รูปธรรมนี้มันเป็นเหมือนกับวัตถุเกินไป อาจารย์มหาบัวถึงบอกว่า “ภาชนะที่จะใส่ธรรมคือหัวใจเท่านั้น” หัวใจเท่านั้น ในศาสนาพุทธเราถึงเน้นที่หัวใจ มโน ปุพฺพกมา ธมฺมา ใจเป็นที่เกิด ใจเป็นประธาน ใจเป็นสรรพสิ่งทุกอย่าง

สูตรวิทยาศาสตร์ สิ่งที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกนี้ เกิดขึ้นมาจากน้ำมือมนุษย์ทั้งหมดเลย น้ำมือมนุษย์นี้เกิดขึ้นจากความดำริ ความคิดของมนุษย์ทั้งหมดเลย ใจมันถึงได้ขับเคลื่อน มนุษย์นี้สร้างสิ่งมหัศจรรย์ของโลกขึ้นมา แต่คนเราไปติดในสิ่งมหัศจรรย์ของโลก ไม่ได้มองว่าสิ่งมหัศจรรย์ของโลกนี้สร้างขึ้นมาจากน้ำมือมนุษย์ มนุษย์มีจินตนาการ จินตมยปัญญาในมนุษย์ แล้วภาวนามยปัญญามันลบจินตนาการทั้งหมด มันถึงสร้างสิ่งที่เป็นมหัศจรรย์เหนือสิ่งใดๆ ในโลกนี้ สิ่งที่เป็นธรรมนั้นเหนือกับสิ่งมหัศจรรย์ในโลก

สิ่งมหัศจรรย์ ๘ อย่างในโลกนี้ ใครๆ ก็อยากว่าเป็นน้ำมือมนุษย์สร้างมา แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมขึ้นมาจากหัวใจ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากหัวใจ จากภายในจากธรรมจริง แต่ท้ายที่สุดแล้วออกมา ถ้าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกก็เป็นพวกเจตีย์ พวกอะไรนี่ก็อีกเรื่องหนึ่ง อันนี้เป็นวัตถุ แต่หัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีใครเคยเห็น สิ่งมหัศจรรย์เหนือสิ่งมหัศจรรย์ ไม่มีใครจับต้องได้ เว้นไว้แต่พระอัญญาโกณฑัญญะปัญจวัคคีย์เข้าไปเป็นสักขี

พยานต่อกันเท่านั้น นี่ผู้เข้าถึงธรรม เห็นธรรมเหมือนกัน ถึงเห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นวัตถุ กับเห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นนามธรรม

ถึงบอกว่าดอกไม้กระดาดกับดอกไม้จริงเปรียบเทียบกัน ถ้าดอกไม้กระดาดเรียงอยู่เต็มเลยนะ เอาดอกไม้จริงเข้าไปแทรกสี มันก็แปลกประหลาด ดอกไม้กระดาดสวยงามมากเลย แสงสีเป็นทองนะ สกาวแวววับเลย แต่ถ้าเอาดอกไม้จริงเข้าไปตั้งสักอันสองอัน สักแจกันสองแจกันนี้จะสวยงามมาก จะมีลักษณะแปลกไป แต่ปัจจุบันนี้มีแต่ดอกไม้จริงเพราะเราเป็นภาคเกษตร เมืองไทยเป็นภาคเกษตร ดอกไม้จริงมีมากแล้วเป็นสิ่งที่ต้องใช้การเก็บรักษา เห็นไหม กว่ามันจะเจริญงอกงามขึ้นมา มันต้องลงทุนลงแรงไป

โลกกำลังเจริญ เห็นไหม จึงใช้ดอกไม้กระดาด เพราะว่ามันก็อบปี้ได้ มันอัดได้ โรงงานสร้างออกมามหาศาลขนาดไหนก็ได้ จนเอามาที่ต้องเอามาเผาทิ้ง ขยะไม่มีที่จะเก็บไว้ถ้ามันเกินไป แต่ดอกไม้จริงมันยุ่ยสลายลงไป มันเป็นปุ๋ย คิดดู ความเป็นจริงคือว่าสังขารรูปไป สะเทือนใจกันมากถ้ามองไปอย่างนี้ มองแค่นี้เองแล้วคิดไป คิดตามไป คิดตามไป

อันนี้เป็นวัตถุภายนอกที่คนเริ่มเคลิบเคลิ้มหลงใหลมันแล้ว หลงใหลไปกับสิ่งที่ว่า สะดวก มั่งง่าย แต่กิเลสความทุกข์มันไม่มั่งง่ายกับเรา กับความเป็นจริงต้องหียบ ต้องฉวย ต้องเปลี่ยน ต้องแปลง ต้องแสวงหา ต้องแก้ไขตลอด เพราะอะไร? เพราะชีวิตของคนมันสั้นนัก การแก้ไขกิเลสมันต้องมีจุดการแก้ไขของมัน ชีวิตของคนมันสั้นเกินไป มันจะทำเอาอย่างสะดวกสบายอย่างนั้นไม่ได้ เพราะถ้าสะดวกสบายมันก็เท่ากับสะสมกิเลสไว้ในใจนั้น มันสะสมกิเลสเอาไว้ในใจ มันไม่มีการแก้ไข แต่มีการแก้ไข แก้ไขออกไป มันแก้ไขของมันไปเรื่อยๆ มันถึงจะเป็นไปไ้

ความเป็นไปอันนั้นหรือ ความเป็นไป มันถึงว่าธรรมจริงๆ มันอยู่ตรงนี้ พระพุทธเจ้าถึงว่า ภาชนะที่จะใส่ธรรม ภาชนะนะ เราต้องฝึกฝน ภาชนะใส่ธรรมก็คือความเป็นจิตนี้สงบเท่านั้น จิตนี้ควรทำให้มันสงบก่อนมันถึงจะสะอาดพอที่จะใส่ธรรมได้ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าศีลมันไม่ดี เอาอะไรมา ถ้าศีลไม่ดี ศีลไม่ดีเหมือนกับภาชนะนั้นสกปรก ภาชนะสกปรก อะไรใส่เข้าไปมันก็เป็นสิ่งสกปรกหมด

ถึงว่าใจดวงนี้ที่จะใส่ธรรม ต้องมีทาน ศีล ภavana เข้ามา แต่มองข้ามเลยใจ เอาสูตรสำเร็จเลยใจ ศีลช่วงมัน ทานก็ไม่ต้องทำ จะภavanaอย่างเดียว จะเอาได้อย่างที่คิด เอาได้แบบสังขารธรรม

ปฏิรูปที่ว่า เตียนนี้เข้าทางลัด เข้าทางลัด เข้าทางตรง จะเข้าให้ถึงมัน แล้วมันถึงไหม เดินขึ้นไปแล้ว จะขาหัก ไปขาหักอยู่อย่างนั้น เดินขึ้นไปแล้วจะไปทุกซอกอยู่ตรงกลางคันนั้น มันไปไม่รอดใจ พระพุทธเจ้าถึงมาสอนทาน ศีล ภาวนา

อย่ามองข้ามดอกไม้ธรรมชาติ อย่ามองข้ามความเจริญเติบโตจากต้นของมัน แล้วถึงจะเป็น ดอก เป็นใบ เป็นผลขึ้นมา แล้วเราเอามายบูชาพระใจ เห็นไหม ตัดทิ้งเลย เอากระดาษมาแปะๆ เลย แล้วก็เอามาวางไว้เลย นี่คือนี่สิ่งความเจริญ เจริญของโลก ความเจริญของโลกมันให้ผลเป็นโลก ความเจริญของธรรมมันให้ผลเป็นธรรม ความเจริญของธรรมมันถึงจะให้ผลเป็นความสุขความ ทุกข์ใจ

ความสุขความทุกข์อันนี้มันเป็นกิเลส เห็นไหม ทำไมความสุขเป็นกิเลสละ ความทุกข์เป็น กิเลสสิ ความสุขไม่เป็นกิเลส ความทุกข์ก็ทำให้คนคิดเนืองนอนอนใจได้ สุขด้วยขันธ ๕ สุขด้วย เวทนา มันแบ่งแยกสุขกับทุกข์ ความทุกข์หมดไป ความสุขถึงเกิดขึ้น แต่วิมุตติสุขไม่เป็นอย่างนั้น มันไม่สุขในขันธ ๕ มันไม่ได้สุขในโลกนี้ไง มันไม่ได้สุขด้วยจินตนาการ มันไม่ได้สุขด้วยว่า อารมณ์ที่เป็นความสุขอย่างนี้ มันถึงเต็มอิมของมันตลอดเวลา เหมือนกับน้ำเต็มแก้ว มันเต็มอย่าง นั้นตลอดเวลา น้ำครึ่งแก้ว ส่วนบนเป็นอากาศ ส่วนล่างเป็นน้ำ พลิกอันไหนขึ้นล่ะ พลิกอันไหน ขึ้นน้ำก็ต้องอยู่ข้างบนตลอด พลิกไปพลิกมา ถ้าน้ำในแก้วนั้นเราทำสุญญากาศขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกัน สุขกับทุกข์มีค่าเท่ากัน สุขกับทุกข์ในขันธมีค่าเท่ากัน สุขคือน้ำบนแก้ว คือ อากาศบนน้ำนั้น ทุกข์คือน้ำที่มันต่ำกว่า พลิกไปพลิกมา คือว่ามันแปรสภาพตลอดเวลา มันไม่สุข เทียงแท้ มันแปรสภาพอยู่ตลอดเวลา แต่วิมุตติสุขไม่เป็นอย่างนั้น มันไม่มีแก้ว ไม่มีอากาศ ไม่มีน้ำ มันเป็นนามธรรม ถึงว่าธรรมแท้ๆ นี่ไม่ใช่สัทธรรมปฏิรูป มันถึงต้องเข้าถึงตรงนั้น เข้าถึงธรรม ที่ว่ามันเป็นอวกาศ อวกาศนี่ก็เป็นวัตถุ นี่มันเป็นความว่าง มันสมมุติทั้งหมด แต่เปรียบเหมือนว่า อากาศกับอวกาศ อากาศมันยังแปรสภาพ ลมมันยังแปรสภาพตลอด อวกาศนั้นมันอยู่บนอวกาศ มันเป็นอวกาศอยู่เฉยๆ เลย

อันนี้ก็เหมือนกัน ข้ามพ้นทั้งสุขอันนี้ไป สุขที่เป็นโลกสมมุติอยู่ สุขกับทุกข์ถึงว่ามันต้อง ข้ามพ้น ข้ามพ้นไป ข้ามพ้นจากสุขกับทุกข์เป็นวิมุตติสุข วิมุตติสุขนี้มันถึงเป็นธรรมแท้ ขึ้นมาจาก ฝ่ายนามธรรม แต่อาศัยรูปธรรมเพราะมีกายกับจิต ถ้าไม่มีกายก็ไม่ได้เกิดเป็นมนุษย์ ไม่ได้พบ พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานี้จารลงในพระไตรปิฎก เป็นศาสดาของเรา เป็นธรรมและวินัย

ที่ศาสดาสอนเรามา นี่ก็เป็นวัตถุเหมือนกัน แต่วัตถุนี้มันเป็นวัตถุที่ว่าตาไปกระทบกับรูปวัตถุ แล้วย่อยสลายมาเป็นนามธรรมเข้ามาภายใน เป็นวิชาการ สุตะ จินตะ ภวานายะ ภวานายะเกิดเมื่อไหร่ มันก็จบ ภวานายะไม่เกิด ไม่รู้จริง ต้องภวานามยปัญญาเกิดขึ้น

แล้วถ้าภวานามยปัญญาเกิดขึ้น ใครเห็นภวานามยปัญญาอย่างน้อยต้องโศดาบ้นขึ้นไป เพราะว่าภวานามยปัญญาเป็นปัญญาที่แก้กิเลส เป็นธรรมาวุฑ เป็นอาวุธสำคัญยิ่งที่เกิดขึ้นจากสมาธิ เกิดขึ้นจากความเพียร เกิดขึ้นจากมรรคนั้นแหละ มักจะต้องครบ มันถึงจะเป็นปัญญาเป็นธรรมาวุฑได้ ถ้ามรรคไม่ครบ มันเอียงไง มันเป็นการสะสมขึ้นไป พอสะสมขึ้นไปมันวิปัสสนาขึ้นไป นี่มันเป็นอุปกิเลส ๑๖ มันว่าง มันปล่อย มันสว่างเหมือนกัน แต่มันไม่ขาด ความขาดคือสมุจเฉตพหวน สมุจเฉตพหวนนี่คือปัญญาแบบภวานามยปัญญา มันถึงจะเกิดขึ้นได้ต่อผู้ที่ว่าเห็นจริง รู้จริง แล้วปล่อยจริง

พอปล่อยจริงขึ้นมา มันจะพูดไม่เป็นสังขารรูปปฏิรูป มันจะพูดผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มันเห็นความแรงแงอนของมันระหว่างกระดาษกับดอกไม้จริง ดอกไม้จริงเป็นสิ่งมีชีวิต วิวัฒนาการอันนี้มันเจริญขึ้นมาจากใจ มันเห็นคุณค่า กับแปะๆ มานี้คือจำมา แปะมา เลียนแบบมาแล้วเลียนแบบได้สวยกว่า งามกว่า ดีกว่าทุกอย่าง คงทนกว่า รักษาง่าย แต่ไม่เข้าสะท้อนถึงใจ ไม่เข้าสะท้อนถึงธรรมเลย ถ้าเข้าสะท้อนถึงธรรมแล้วมันต้องเป็นสิ่งที่มีชีวิตเหมือนกัน เพราะหัวใจนี้มีชีวิต สิ่งที่มีชีวิตกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ทุกข์ของผู้มีชีวิตกับก้อนหินที่ตากแดดอยู่มันไม่มีชีวิต มันไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้น

ก้อนหินสิ่งก่อสร้างปลูกอยู่ ตากแดดตากฝนมันอยู่ไม่ได้ แต่สิ่งที่มีชีวิตอยู่ที่นี่ มันตากแดดตากฝน มันเจริญงอกงามเพราะมันมีพลังงานในการเจริญเติบโตดำรงชีวิต แต่มันก็หลบหลีกของมันได้ อย่างต้นไม้มันเจริญเติบโต มันงอกงามขึ้นมา แต่ก้อนหินไม่งอกงามนี่นะ ก้อนหินมันก็เป็นก้อนหิน ตากแดดตากฝนอยู่มีแต่สึกกร่อนไป วัตถุมีแต่สึกกร่อนไป แต่สิ่งมีชีวิตเจริญงอกงามขึ้น แต่สิ่งมีชีวิตก็ตาย งอกงามขนาดไหนเวลามันตายไปมันเปลี่ยน วัฏวน เห็นไหม วัฏวนมันถึงวน... (เทพสิ้นสุดเพียงเท่านั้น)